

plk rez. mgr inż. Dariusz Kilian

Autor artykułu – ekspert Instytutu Bezpieczeństwa i Rozwoju Międzynarodowego SDirect24 – jest ponadto absolwentem m.in. studiów podyplomowych na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy – kierunek: „Ochrona ludności i zarządzanie kryzysowe”. Praca dyplomowa sporządzona na zaliczenie studiów nosiła tytuł: *Oczyszczanie terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych* oraz wykładowcą wyższej uczelni prowadzącym zajęcia ze słuchaczami studiów podyplomowych – „Edukacja dla bezpieczeństwa”.

Niniejszy artykuł dedykuję moim studentom – słuchaczom studiów podyplomowych „Edukacja dla bezpieczeństwa” oraz wszystkim zainteresowanym zagrożeniami związanymi z materiałami wybuchowymi i niebezpiecznymi, w szczególności pracownikom oświaty i urzędów administracji państwowej oraz samorządowej.

Żadna bitwa, a zawdy i wojna obyć się bez saperów nie może.

A gdy pokój nastanie, oni ciągle w walce są...

Tadeusz Kościuszko

WSTĘP

Przedstawiony Państwu artykuł porusza kwestie związane z materiałami wybuchowymi, które mimo czasu, jaki upłynął od ostatnich działań wojennych, nadal straszą i powodują realne zagrożenie. W poniższym tekście skupiam się na materiałach pochodzenia wojskowego, do których usuwania przeznaczone są wyspecjalizowane jednostki i pododdziały Wojska Polskiego. W kolejnych publikacjach oddam honor innym specjalistom – np. z policji – którzy zajmują się materiałami wybuchowymi użytymi w zamachach terrorystycznych, również na terenie Polski.

I. RYS HISTORYCZNY

Druga wojna światowa oznaczała dla Polski potworne zniszczenia materialne i biologiczne. Zginęło niemal 6 milionów jej obywateli, a z materiałów przedstawionych na

Międzynarodowej Konferencji Reparacyjnej w Paryżu w 1946 r. wynika, że straty rzeczowe wyniosły 16,9 mld dolarów (według ówczesnej wartości tej waluty). Jednak mimo zakończenia tego globalnego konfliktu wciąż aktualne pozostają związane z nim zagrożenia, jakie niosą za sobą materiały wybuchowe, pozostawione w ziemi, w budowlach inżynieryjnych oraz w wodzie.

Polska należała w Europie do krajów dotkniętych największymi zniszczeniami wojennymi i najbardziej zagrożonych pozostałościami wojny dla pokojowego życia ludności. Poważnie komplikowało to działalność władz i rozwój gospodarki, stanowiło zagrożenie dla życia ludzkiego i ocalałego majątku, hamowało również proces odbudowy kraju ze zniszczeń wojennych oraz uniemożliwiało zagospodarowanie ziemi. W takiej sytuacji przed saperami stanęło bardzo poważne, niezwykle pilne i trudne zadanie oczyszczenia kraju z min, pocisków i innych przedmiotów wybuchowych. Należało przywrócić ją do użytku i zagospodarować, tworząc możliwość odbudowy kraju i zapewnienia społeczeństwu w miarę normalnych i bezpiecznych warunków życia.

Zaminowanie kraju było zróżnicowane, zdeterminowane rodzajem działań bojowych, czasem ich trwania, posiadanymi siłami i środkami oraz warunkami terenowymi. Największe nasycenie zaporami minowymi na terenie Polski występowało w rejonach największych walk, wzdłuż głównych naturalnych przeszkód terenowych i przebiegu rubieży obronnych.

Nie tylko pola minowe i grupy min stanowiły zagrożenie. Na całym obszarze kraju znajdowała się ogromna ilość różnego rodzaju amunicji, porzuconej lub zmagazynowanej w postaci pocisków artyleryjskich, bomb lotniczych, granatów moździerzowych, amunicji przeciwlotniczej i strzeleckiej, materiałów wybuchowych itp.

Gdy do wszystkich założonych zapór minowych oraz składów amunicji dodamy rozrzucone na terenie całego kraju przez artylerię i lotnictwo olbrzymie ilości różnych niewybuchów, pocisków i bomb oraz innych przedmiotów wybuchowych, to otrzymujemy pełny, przerażający obraz sytuacji i skali zagrożenia. Taką Polskę pozostawiła druga wojna światowa.

Bardzo trudne, albo wręcz niemożliwe, było ustalenie stanu zaminowania i zanieczyszczenia kraju przedmiotami wybuchowymi. Wstępnie szacowano, że na terenie Polski znajduje się około 9,5 miliona min i ponad 25 milionów różnych innych przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych. Dane te okazały się znacznie zaniżone. Określono również, które tereny i w jakim stopniu zostały zaminowane. Łącznie sprawdzić i rozminować należało ponad 250 tysięcy km², co stanowiło ponad 80% powierzchni kraju.

Celem przywrócenia normalnego funkcjonowania kraju Naczelnny Dowódca Wojska Polskiego rozkazem nr 032 z dnia 28.02.1945 r. oraz dowódca wojsk inżynieryjnych WP rozkazem nr 017 z dnia 05.03.1945 r. wydzielili pododdziały wojsk inżynieryjnych (33 bataliony saperów) do ogólnego rozminowania terytorium kraju. Żołnierzy wspierało ponad 1600 cywilnych minerów. Rozpoczęte w ten sposób rozminowanie kraju – jak pokazują poniższe przypadki – mimo upływu niemal 75 lat nadal trwa.

Polska, która musiała zmagać się z taką liczbą min, zabiegała na arenie międzynarodowej o zakaz stosowania tego rodzaju broni. W wyniku porozumień międzynarodowych podpisana została konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i transferu min przeciwpiechotnych oraz ich zniszczeniu, tzw. konwencja ottawska. Do połowy 2012 r. podpisało ją 160 państw. Konwencja zobowiązuje do:

- a) nieużywania min przeciwpiechotnych niezależnie od okoliczności, w tym podczas wojny,
- b) nieprowadzenia badań, produkcji, nabywania, składowania, przechowywania lub przekazywania min przeciwpiechotnych, pośrednio lub bezpośrednio,
- c) zniszczenia wszystkich posiadanych zapasów min przeciwpiechotnych.

„Polska podpisała Konwencję w dniu 4 grudnia 1997 r., natomiast przekazanie dokumentu ratyfikującego depozytariuszowi Konwencji odbyło się 27 grudnia 2012 r. Zwłoka była spowodowana koniecznością wdrożenia alternatywnych rozwiązań operacyjnych i technicznych, które przejęłyby rolę min przeciwpiechotnych w systemie obrony państwa i zrekompensowały osłabienie potencjału obronnego w wyniku rezygnacji z tego typu broni konwencjonalnej. Postępująca modernizacja techniczna, profesjonalizacja polskiej armii, zmiana charakteru zagrożeń oraz starzenie się posiadanych zasobów wpłynęły na ostateczną decyzję o rezygnacji z tego środka walki.

Konwencja ottawska weszła w życie w stosunku do Polski w dn. 1 czerwca 2013 r. Przed związaniem się traktatem Polska od wielu lat dobrowolnie wypełniała większość jej postanowień, a od 2003 r. przekazywała do ONZ raporty o środkach realizacji Konwencji”¹.

Mam nadzieję, że miny – zwłaszcza przeciwpiechotne, które okaleczyły mnóstwo żołnierzy i osób cywilnych, w tym dzieci, np. w Afganistanie, Iraku, Syrii i wielu innych miejscach na świecie – kiedyś ostatecznie przestaną straszyć. Jest to broń śmiertelnie groźna, zwłaszcza dla ludności cywilnej, działająca z ukrycia również wiele lat po zakończeniu konfliktu zbrojnego. Tym bardziej zaskakująca jest informacja z marca br. o tym, iż ministerstwo obrony Finlandii zleciło przeprowadzenie prób użytkowych nowego typu tak zwanej skaczącej miny lądowej.

II. ZDARZENIA ZWIĄZANE Z ODNALEZIONYMI MATERIAŁAMI WYBUCHOWYMI

„Ewakuacja w Dzierżoniowie. Pod mostem znaleziono trotyl.

Nawet tysiąc osób ewakuowano ze strefy zagrożonej wybuchem w Dzierżoniowie. Pod mostem przy ulicy Sienkiewicza znaleziono ponad 200 kg trotylu.

Ładunki wybuchowe odkryto podczas remontu. To kilkadziesiąt paczek trotylu. Wszystko wskazuje na to, że podczas II wojny światowej Niemcy nie zdążyli wysadzić w powietrze tej przeprawy i ładunek wybuchowy został pod mostem. Przez 72 lata mieszkańcy tego dolnośląskiego miasta jeździli i przechodzili mostem nieświadomi zagrożenia. A było ono naprawdę bardzo duże”².

„Kąty Wrocławskie: Materiał wybuchowy pod mostem kolejowym. Mógł eksplodować.

W miejscowości Jurczyce (gmina Kąty Wrocławskie) robotnicy pracujący przy naprawie mostu kolejowego odkryli ładunek wybuchowy. Groźny materiał przeleżał tuż obok przeprawy przez prawie 70 lat.

Wrocławscy saperzy dostali zgłoszenie o ładunku wybuchowym, który podłożony został pod koniec II wojny światowej: – Materiał wybuchowy o nazwie **donarit** [podkreślenie moje – DK] ważył 20 kilogramów. Prawdopodobnie został podłożony po to, aby móc wysadzić most i tym samym zablokować w tym miejscu przeprawę – mówi chorąży Przemysław Parol, dowódca wrocławskiego patrolu saperskiego.

Ładunek wybuchowy miał datę produkcji: 11 października 1944 roku. Temu, kto instalował ten materiał, nie udało się go zdetonować. Tym samym leżał w ziemi tuż przy jednym z filarów mostu przez prawie 70 lat. Jak każdy niewybuch, ładunek ten mógł eksplodować i tym samym wyrządzić spore szkody, a także zagrozić ewentualnym pasażerom danego pociągu. Na szczęście groźny materiał został już wywieziony na poligon i tam zdetonowany”³.

„Niezwykłe znalezisko z czasów wojny. Niemcy wysadzili most, ale dużo materiałów wybuchowych zostało.

Kilka kilogramów trotylu, około 500 lasek dynamitu, spora ilość donarytu oraz dwa korpusy bomb lotniczych – na takie znalezisko natrafili robotnicy pracujący przy torach kolejowych w Puławach. Umieszczone były przy podporze mostu. W 1944 r. wysadzili go Niemcy.

Na miejsce oprócz policyjnych ekspertów pojechali saperzy z 34. Patrolu Rozminowania z 1 Dęblińskiego Batalionu Drogowo-Mostowego. Uznali, że skład stanowił

pułapkę saperką i pochodził z czasów II wojny światowej. Innymi słowy, most miał zostać wysadzony. Na niektórych materiałach zachowały się czytelne tabliczki znamionowe wskazujące na to, że część z nich pochodzi z 1942 r. Zostały wyprodukowane przez Niemców⁴.

„Saperzy rozminowali most w Mikoszach.

W minionym tygodniu saperzy z Orzysza realizowali dwa zadania w ramach reagowania kryzysowego w miejscowościach Murawy – podjęcie ujawnionego granatu moździerzowego 82 mm OF-832D oraz w m. Mikosze, które to zadanie okazało się bardzo nietypowe.

Akcję rozminowania mostu zakończono o godzinie 12.15, wydobywając z ziemi 136,7 kg materiałów wybuchowych wyprodukowanych w latach 1942–1943 roku oraz jeden zapalnik, którego zadaniem miało być pobudzenie detonacji. Prawdopodobnie znalezisko jest pamiątką po wycofującej się armii niemieckiej w styczniu 1945 roku. Po godzinie 12.30 mieszkańcy m. Mikosze mogli bezpiecznie powrócić do domów, zaś ruch na DK16 został odblokowany. Patrol rozpoczął etap magazynowania podjętych materiałów oraz przystąpił do realizacji kolejnego zadania⁵.

„Interwencja patrolu saperskiego w Toruniu.

Dziś (19 marca) w godzinach porannych dyżurny Straży Miejskiej otrzymał informację o wykryciu niewybuchu przy ulicy Fortecznej w Toruniu. Na miejsce skierowany został patrol. Strażnicy zastali pocisk artyleryjski kalibru 105 mm. – Funkcjonariusze zabezpieczali niebezpieczne znalezisko przed osobami postronnymi do czasu przybycia patrolu saperskiego – mówi Jarosław Paralusz, rzecznik prasowy Komendy Straży Miejskiej w Toruniu. W okolicach południa żołnierze zabrali i wywieźli niewybuch w celu jego unieszkodliwienia. To kolejna taka sytuacja w ostatnim czasie na terenie naszego miasta. Kilka dni temu informowaliśmy Was o niewybuchu, który został znaleziony przy ulicy Chrobrego. Z kolei 13 lutego patrol saperski interweniował na osiedlu Jar. Na miejscu odnaleziono bombę lotniczą zapalającą, dwa granaty moździerzowe oraz 12 sztuk pocisków artyleryjskich. Amunicja pochodziła z okresu II wojny światowej. – Tym razem pocisk był mniejszy niż na Jarze. Miał około 60 cm długości i 10 cm średnicy – mówi rzeczniczka policji Wioletta Dąbrowska. – Sytuacja została już opanowana, a niewybuch został zabezpieczony i wywieziony przez saperów⁶.

„Alarm bombowy w Toruniu

Fotografia <http://www.torun.pl/>

16 grudnia 2013 roku policja w Toruniu otrzymała anonimowe zgłoszenie o rzekomym podłożeniu bomby. Natychmiast podjęto decyzję o ewakuacji szkoły. Ewakuowano 500 dzieci. Wszystkie służby ratownicze są na miejscu⁷.

„Police: znaleziono kolejny niewybuch. Bomba waży 250 kilogramów.

Niewybuch to ważąca ok. 250 kilogramów bomba lotnicza z czasów II wojny światowej. Ładunek ma półtora metra długości. Na razie nie ma jednak decyzji o ewentualnej ewakuacji. Jeszcze dziś ma zebrać się specjalny sztab, który zdecyduje, czy istnieje taka konieczność. To już kolejne takie znalezisko w Policach. W grudniu ubiegłego roku saperzy podjęli dokładnie taką samą bombę. Wówczas ewakuacja była konieczna ze względu na bliskość zabudowań mieszkalnych⁸.

To zaledwie kilka informacji, jakie pojawiają się bardzo często w różnego rodzaju mediach, dotyczących odnalezienia materiałów wybuchowych, które przetrwały w ziemi lub elementach konstrukcyjnych budowli od czasów drugiej wojny światowej.

Niewypały i niewybuchy nie są jedynie polskim problemem. Wszystkie kraje, na terenie których toczyły się walki drugiej wojny światowej, borykają się z pozostałościami po takich działaniach. Dla przykładu jeden przypadek opisany w mediach z terenu Białorusi.

„Białoruscy saperzy rozminowali most po 70 latach.

Most na 89. kilometrze trasy kolejowej Orsza–Czerwino

Według wstępnej hipotezy sowieccy żołnierze umieścili ładunki wybuchowe w konstrukcji kolejowego mostu po Orszą podczas II wojny światowej.

Kostki trotynu znalezione przez budowniczych.

Podczas prac remontowych robotnicy w przegniłej skrzynce znaleźli 54 kostki trotynu sowieckiej produkcji. Brakowało jednak zainstalowanych zapalników – co zdaniem szefowej służby informacji i propagandy 5524 Jednostki Wojskowej Maryi Warabiowej świadczy, że ładunki założono na wszelki wypadek, gdyby zaistniała konieczność wysadzenia konstrukcji, w czasie strategicznego odwrotu. Trotyn został ukryty pod torami kolejowymi.

Saperzy zniszczyli materiał wybuchowy w bezpiecznym miejscu”⁹.

III. UREGULOWANIA PRAWNE DOTYCZĄCE OCZYSZCZANIA TERENU Z PRZEDMIOTÓW WYBUCHOWYCH I NIEBEZPIECZNYCH

- Ustawa z dnia 22 czerwca 2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz.U. 2001 nr 67 poz. 679 z późniejszymi zmianami),

Art. 25a. 1. O znalezieniu wszelkiego rodzaju materiałów wybuchowych i niebezpiecznych zawiadamia się najbliższy urząd administracji rządowej lub samorządowej, jednostkę organizacyjną Policji lub Państwowej Straży Pożarnej.

2. Materiały wybuchowe i niebezpieczne zlokalizowane w morskich wodach wewnętrznych i w morzu terytorialnym podlegają zgłoszeniu właściwemu terytorialnie urzędowi morskemu.

3. Wojewodowie, w porozumieniu z Szefem Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych, wyznaczają miejsca przeznaczone do niszczenia znalezionych materiałów wybuchowych i niebezpiecznych.

Art. 25b. Do oczyszczania terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego mogą być użyte Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej.

- Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. 2007 nr 89 poz. 590 z późniejszymi zmianami).

Art. 25. 2. W realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego mogą uczestniczyć oddziały Sił Zbrojnych, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, zgodnie z wojewódzkim planem reagowania kryzysowego.

3. Do zadań, o których mowa w ust. 2, należy:

10) usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie, z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz.U. 2003 nr 41 poz. 347).

§ 2.1. Do działań ratowniczych lub prewencyjnych, o których mowa w § 1 pkt. 1, należą:

10) usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie, z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

IV. DYSLOKACJA PATROLI ROZMINOWANIA NA TERENIE POLSKI

Rozmieszczenie patroli rozminowania zostało dobrane nie tylko ze względu na stacjonowanie konkretnej jednostki wojskowej, ale przede wszystkim z powodu analizy lokalizacji materiałów wybuchowych pozostałych po działaniach wojennych.

Tabela nr 1. Dyslokacja patroli rozminowania na terenie Polski

Nr patrolu	Jednostka macierzysta	Miejsce dyslokacji
1	5. Pułk Inżynieryjny	Szczecin-Podjuchy
2	Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych	Poznań
3	2. Stargardzki Batalion Saperów	Stargard
4 i 5	2. Brygada Zmechanizowana	Złocieniec
6	1. Lęborski Batalion Zmechanizowany	Lębork
7	16. Tczewski Batalion Saperów	Nisko
8	16. Batalion Dowodzenia	Elbląg
9	9. Brygada Kawalerii Pancernej	Braniewo
10	15. Brygada Zmechanizowana	Giżycko
11	1. Batalion Składowania	Olsztyn
12	15. Mazurski Batalion Saperów	Orzysz
13	3. Batalion Drogowo-Mostowy	Chełmno
14 i 15	2. Pułk Inżynieryjny	Inowrocław
16	18 Białostocki Pułk Rozpoznawczy	Białystok
17	1. Brygada Pancerna	Warszawa-Wesoła
18,19 i 20	2. Pułk Inżynieryjny	Nowy Dwór Mazowiecki
21	5. Batalion Saperów	Krosno Odrzańskie
22 i 24	4. Batalion Inżynieryjny	Głogów
23	23. Śląski Pułk Artylerii	Bolesławiec
25	Centrum Szkolenia Wojsk Inżynieryjnych i Chemicznych	Wrocław
26	1. Brzeski Pułk Saperów	Brzeg
27	25. Batalion Dowodzenia	Tomaszów Mazowiecki
28 i 29	6. Batalion Powietrzno-Desantowy	Gliwice
30 i 33	21. Batalion Dowodzenia	Rzeszów
31	Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych	Kielce
32	16. Batalion Powietrzno-Desantowy	Kraków

34	1. Dębliński Batalion Drogowo-Mostowy	Dęblin
35	1. Kołobrzeski Batalion Zmechanizowany	Chełm
36	43. Batalion Saperów Marynarki Wojennej	Rozewie
37	8. Kołobrzeski Batalion Saperów	Dziwnów
38	21. Centralny Poligon Lotniczy	Nadarzyce
39	Centralny Poligon Sił Powietrznych	Ustka
GNM (grupa nurków minerów)	12. Woliński Dywizjon Trałowców	Świnoujście
GNM	13. Dywizjon Trałowców	Gdynia

Źródło: opracowanie własne Autora.

V. DEFINICJE

Za przedmioty wybuchowe uważa się wszelkiego rodzaju przedmioty pochodzenia wojskowego, które ze względu na swoje właściwości wybuchowe grożą niebezpieczeństwem przy niewłaściwym obchodzeniu się z nimi. Są to w szczególności:

- zapalniki,
- pociski,
- bomby lotnicze,
- naboje artyleryjskie i karabinowe,
- pancernownice,
- granaty,
- miny wszelkiego rodzaju,
- ładunki materiałów wybuchowych,
- złom metalowy zawierający resztki materiałów wybuchowych.

Za przedmioty niebezpieczne uważa się wszelkiego rodzaju urządzenia (materiały pochodzenia wojskowego, przemysłowego lub innego), które mają właściwości żrące lub trujące, grożą niebezpieczeństwem przy manipulowaniu lub zetknięciu się z powietrzem albo wysoką temperaturą. Zaliczyć do nich można:

- płyny łatwopalne, żrące i trujące,
- zawartość butli stalowych, gaśnic,

- resztki rozmaitych substancji w aparaturze laboratoryjnej itp.

VI. ZASADY POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU ZNALEZIENIA NIEWYPAŁU LUB NIEWYBUCHU

Wiele nieszczęść powodowanych jest nierozważnym podnoszeniem, odkopywaniem, przenoszeniem i wrzucaniem do ogniska znalezionych niewybuchów. Powiadamiając o takim znalezisku odpowiednie władze, możemy ochronić własne życie oraz życie wielu osób.

Należy zawsze mieć świadomość, iż materiał wybuchowy stosowany w technice wojskowej jest odporny na warunki atmosferyczne i niezależnie od daty produkcji zachowuje swoje właściwości wybuchowe.

W przypadku znalezienia takich przedmiotów należy niezwłocznie powiadomić najbliższą jednostkę policji, która zabezpieczy teren i powiadomi o znalezisku najbliższą jednostkę wojskową, z której wydzielony został patrol rozminowania.

Znalazca, po ujawnieniu przedmiotu wybuchowego i niebezpiecznego, powinien o tym poinformować władze rządowe, samorządowe, policję lub inne służby. W powiadomieniu należy przekazać następujące dane:

- datę i godzinę znalezienia,
- dane osoby, która ujawniła znalezisko lub innej osoby kontaktowej,
- dokładne miejsce znalezienia przedmiotu wybuchowego i niebezpiecznego,
- liczbę oraz – w miarę możliwości – opis znalezionych przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych,
- informację o liczbie i stanie zdrowia ewentualnych poszkodowanych.

W przypadku odnalezienia niewybuchu na terenie lub w pobliżu szkoły, urzędu lub budynków mieszkalnych odpowiednie służby z pewnością podejmą decyzję o ewakuacji. W takiej sytuacji należy bezwzględnie podporządkować się poleceniom kierujących nią osób. Trzeba pamiętać, że **strefa bezpieczna** jest to odległość od urządzenia wybuchowego, która gwarantuje, że nie zostaniemy poszkodowani w wyniku eksplozji i zależy od:

- ilości i rodzaju materiału wybuchowego,
- rodzaju „opakowania” (np. skorupa granatu, skrzynka drewniana itp.),
- zawartości dodatkowych elementów (śruby, gwoździe itd.),
- rodzaju gruntu, w których znajduje się ładunek (głina, skała, piasek z dużą ilością kamieni i głazów itd.).

- naturalnych lub sztucznych osłon,
- wielu innych, które mogą wzmocnić lub osłabić oddziaływanie.

Podczas ewakuowania osób z budynku należy pamiętać, aby wykorzystywać drogi ewakuacji skierowane przeciwnie do miejsca odnalezienia ładunku – oddalając ludzi od miejsca potencjalnej eksplozji. Ewakuacja powinna odbywać się zgodnie z wcześniej opracowanymi, wdrożonymi i trenowanymi realnymi procedurami postępowania na wypadek zagrożenia. **Kategorycznie zabrania się podnosić, odkopywać, przenosić, wrzucać do ognia ani innych miejsc znalezionych niewybuchów.**

1. Obowiązki władz terenowych:

- Przyjmowanie zgłoszeń o znalezieniu przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych od ludności, instytucji, jednostek gospodarki państwowej i uspołecznionej.
- Wstępne sprawdzanie, czy zgłoszony przedmiot może być wybuchowy i niebezpieczny.
- Zabezpieczanie miejsce znalezienia.
- Wpisanie znalezionych przedmiotów wybuchowych lub niebezpiecznych do „Księgi ewidencji zgłoszeń”.
- Powiadomienie jednostki wojskowej z podaniem:
 - dokładnego miejsca wykrycia,
 - adresu osób mogących wskazać miejsce znajdowania się przedmiotu wybuchowego lub niebezpiecznego.

2. Działanie patrolu rozminowania

Patrol rozminowania przeznaczony jest do rozpoznawania, usuwania, i niszczenia przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego metodą interwencyjną po otrzymaniu zgłoszenia od terenowej administracji rządowej, samorządowej lub policji o wykryciu i miejscu znajdowania się przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych.

Pracami PR kieruje jego dowódca. Dowódca ma prawo wydawać rozkazy we wszystkich sprawach dotyczących funkcjonowania patrolu. Na podstawie meldunku dowódcy patrolu może on być wzmocniony ekspertami z dziedziny chemii, elektroniki i innych w celu ustalenia sposobu usunięcia lub zniszczenia wykrytych przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych.

Patrol rozminowania ma obowiązek zrealizować zgłoszenie w ciągu trzech dni od daty zgłoszenia. Zgłoszenie pilne powinno być zrealizowane w ciągu 24 godzin.

Do podstawowych zadań patrolu rozminowania należą:

1. W zakresie rozpoznania ustalenie:

- wielkości powierzchni terenu podlegającego oczyszczeniu (sprawdzeniu),
- charakterystyki dróg dojazdowych,
- odległości terenu zanieczyszczonego do najbliższego terenu zabudowanego,
- ogólnej liczby przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych podlegających zniszczeniu,
 - podstawowej charakterystyki znalezionych przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych,
 - stanu zapalników i ogólnego stanu technicznego znaleziska,
 - sposobu i miejsca niszczenia wykrytych przedmiotów,
 - liczby materiałów wybuchowych, środków zapalających i innych materiałów potrzebnych do niszczenia znalezionych przedmiotów,
 - sposobu zabezpieczenia przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych, organizacji i ubezpieczenia prac związanych z oczyszczaniem.

2. W zakresie usuwania i niszczenia przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych:

- podjęcie, transport i niszczenie przedmiotów wybuchowych lub niebezpiecznych pochodzenia wojskowego,
- działanie w środowisku skażonym substancjami łatwopalnymi, żrącymi i trującymi,
- integracja działań z pododdziałami rozpoznania i rozminowania oraz grupami minersko-morskimi,
- prowadzenie wymiany informacji z innymi pododdziałami (grupami, patrolami) i sztabem jednostki wojskowej,
- szkolenie stanu osobowego patrolu zgodnie z przeznaczeniem.

3. W zakresie pozostałej problematyki – zapewnienie:

- ochrony stanu osobowego patrolu przed oddziaływaniem środków wybuchowych, trujących, chemicznych i zapalających,
- bezpiecznego transportu składu patrolu oraz podjętych przedmiotów wybuchowych pochodzenia wojskowego do określonego rejonu ich zniszczenia,

- niszczenie znalezionych przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego,
- pracy we wszystkich warunkach pogodowych,
- wykrycia przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego w obrębie znaleziska na głębokości minimum 1,5 metra z określeniem kształtu i wielkości przedmiotu,
- utrzymanie ciągłej łączności z jednostką nadrzędną oraz w systemie dowodzenia patrolu.

ZAKOŃCZENIE

Zdaję sobie doskonale sprawę, iż powyższy artykuł nie wyczerpuje zagadnienia materiałów wybuchowych i niebezpiecznych. Nie taki jest zresztą jego cel. Zamierzałem zwrócić uwagę czytelnika na zagrożenia, które nie są przeszłością i dają o sobie znać w nieoczekiwanym momencie, np. w czasie egzaminu maturalnego, jak to wydarzyło się w jednej ze szkół w Toruniu.

To, czy umiemy pokierować postępowaniem swoim i innych w realnej sytuacji zagrożenia na takie zdarzenia, weryfikuje życie i dla własnego bezpieczeństwa – nieważne, czy jesteśmy dyrektorami szkół lub instytucji państwowych, czy też po prostu znaleźliśmy się w strefie zagrożenia – powinniśmy znać algorytm postępowania w takich sytuacjach.

Przy okazji, jako żołnierz rezerwy, pragnę podziękować kolegom saperom, którzy narażając własne życie, oczyszczają polską ziemię ze śmiertelnie niebezpiecznych urządzeń wybuchowych.

Instytut Bezpieczeństwa i Rozwoju Międzynarodowego, którego mam zaszczyt być ekspertem, poza publikacjami dotyczącymi zagrożeń proponuje również szkolenia dla dzieci, młodzieży oraz kadry kierowniczej wszelkiego rodzaju instytucji w zakresie wypracowania, wdrażania i treningu procedur bezpieczeństwa. Zachęcam do odwiedzania naszej strony sdirect24.org oraz korzystania z oferty.

¹ https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/rozbrojenie_konwencjonalne/miny_przeciwpiechotne/

² <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/wroclaw/trotyl-pod-mostem-w-dzierzoniowie/7b76v6l>

³ <https://gazetawroclawska.pl/katy-wroclawskie-material-wybuchowy-pod-mostem-kolejowym-mogl-eksplozowac/ar/1016053>

⁴ <http://lublin.wyborcza.pl/lublin/7,48724,23512309,niezwykle-znalezisko-z-czasow-wojny-niemcy-wysadzili-most.html?disableRedirects=true>

⁵ <https://www.defence24.pl/saperzy-rozminowali-most-w-mikoszach>

⁶ <https://otorun.pl/artukul/akcja-saperow-w-toruniu/625397>

⁷ <http://torun.naszemiasto.pl/artykul/alarm-bombowy-w-toruniu-ewakuacja-szkoly-nr15,2102450,art,t,id,tm.html>

⁸ <https://szczecin.onet.pl/police-znaleziono-kolejny-niewybuch-bomba-wazy-250-kilogramow/q2ylrz7>

⁹ <https://belsat.eu/pl/news/bialoruscy-saperzy-rozminowali-most-po-70-latach/>